

0-meting Overbetuwe sportbeleid

Anouk Brandsema

In opdracht van gemeente Overbetuwe

 mulier instituut

Inhoudsopgave

1. Inleiding

2. Kinderen

1. Gezondheid
2. Sport- en beweegdeelname

3. Volwassenen

1. Gezondheid
2. Sport- en beweegdeelname

4. Ouderen

1. Gezondheid
2. Sport- en beweegdeelname

5. Mensen met een beperking

1. Aandeel met een beperking
2. Sport- en beweegdeelname
3. Sportaanbod

6. Algemene sport- en beweegcijfers

7. Conclusie en aanbevelingen

8. Bijlagen

1. Inleiding

De gemeente Overbetuwe start in 2018 met de uitvoering van de nieuwe uitvoeringsagenda sport (2018-2020). De uitvoeringsagenda sport wordt voornamelijk uitgevoerd door OverbetuweBeweegt.nl. In deze uitvoeringsagenda staat een actieve en gezonde leefstijl in Overbetuwe centraal. Om op de doelen van de uitvoeringsagenda te sturen, maakt de gemeente gebruik van subsidieafspraken. De inzet is gericht op het verhogen van de sportdeelname, het verhogen van beweeggedrag en het voorkomen en verlagen van overgewicht.

Overbetuwebeweegt.nl is de grootste uitvoeringspartner van de gemeente op het gebied van sport, bewegen en gezondheid. Dit is een samenwerkingsverband van zeven maatschappelijke en private organisaties die in de dagelijkse praktijk veel contact hebben met inwoners en organisaties. Het gaat om inwoners en organisaties voor diverse doelgroepen, zoals kinderen, volwassenen, ouderen en mensen met een beperking. De organisaties zijn: Uniek Sporten, Skar-Batavorum-Stisamo (basisonderwijs), Parkmanagement Overbetuwe, Stichting Peutercentra Overbetuwe, Reflex fysiotherapie, MEE Gelderse Poort en Forte Welzijn.

Om op langere termijn uitspraken te kunnen doen over de effectiviteit van het sportbeleid en de uitvoering hiervan, heeft de gemeente Overbetuwe het Mulier Instituut gevraagd om een 0-meting uit te voeren. In deze rapportage brengt het Mulier Instituut beschikbare landelijke en lokale data in kaart met betrekking tot de beoogde effecten. In deze rapportage worden zowel cijfers gepresenteerd die meer context geven over de doelgroep als cijfers die direct aansluiten bij de beoogde effecten van de gemeente. In de conclusie wordt de nulmeting aan de hand van de beoogde effecten gegeven.

Beoogde effecten

In deze 0-meting wordt door de gemeente Overbetuwe uitgegaan van onderstaande beoogde effecten :

- **Kinderen**
 - Toename in de gezondheid en fitheid bij kinderen, waaronder reductie van overgewicht bij kinderen
 - Toename sport- en beweegdeelname bij kinderen
 - Toename lidmaatschap sportvereniging bij kinderen
- **Volwassenen**
 - Toename gezondheid en fitheid bij volwassenen
 - Toename sport- en beweegdeelname bij volwassenen
 - Toename lidmaatschap sportvereniging bij volwassenen
- **Ouderen**
 - Toename gezondheid en fitheid bij ouderen, waaronder reductie van eenzaamheid bij ouderen
 - Toename beweegdeelname bij ouderen
- **Mensen met een beperking**
 - Toename sport- en beweegdeelname voor mensen met een beperking
 - Toename lidmaatschap sportvereniging voor mensen met een beperking
 - Meer mogelijkheid om te sporten en bewegen (in de buurt) voor mensen met een beperking

Interpretatie cijfers

Bij het interpreteren van de cijfers die worden gepresenteerd, moet een aantal punten in acht worden genomen:

- Omdat niet één bron beschikbaar is voor alle cijfers, wordt gebruikgemaakt van meerdere databronnen.
- Om betrouwbare uitspraken te kunnen doen, moet de steekproef (de n) groot genoeg zijn. De grootte van de steekproef wordt altijd vermeld bij de grafiek of tabel. Sommige data kunnen niet worden gepresenteerd, omdat de steekproef te klein is en daardoor niet meer representatief kan zijn.
- Niet elk onderzoek is in dezelfde jaren afgenomen; let daarom goed op het jaartal bij de grafiek of tabel wanneer uitspraken worden gedaan.

Bij elke presentatie van cijfers staat aangegeven op welke doelgroep en gebied deze cijfers betrekking hebben en in welk jaar dit bevraagd is. De beschikbare data hebben vooral betrekking op: sportdeelname, beweegdeelname, gezondheid, lidmaatschap bij sportverenigingen en mogelijkheden om te sporten voor mensen met een beperking (hoeveelheid sportaanbod).

Idealiter wordt van elk cijfer een vergelijking gemaakt tussen de gemeente Overbetuwe, GGD-regio Gelderland-Midden (waar Overbetuwe onderdeel van uitmaakt) en landelijke cijfers. Indien mogelijk worden tevens cijfers gegeven van andere gemeenten uit regio Gelderland-Midden en gemeenten die wat betreft stedelijkheid, bevolkings- en woningdichtheid, en aantal dorpskernen lijken op Overbetuwe. Dit zijn allen gemeenten uit de provincie Gelderland.

2. Kinderen

Toename gezondheid en toename sport- en beweegparticipatie

Belangrijkste databronnen:

Kinderen in Tel (Verweij-Jonker Instituut)

- Zie: Steketee, Tierolf & Mak (red.) (2014a; 2014b) en Tierolf, Gilsing & Steketee (2016). Deze rapportages vergelijken de gezondheid van kinderen zowel op wijk-, gemeentelijk als landelijk niveau. Bij gezondheid wordt zowel gekeken naar voorspellers van de fysieke gezondheid als het psychisch welzijn van kinderen.

Kindermonitor GGD-regio Gelderland-Midden

- Zie: Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden (2014a; 2014b) en GGD Gelderland-Midden (2014). Deze rapportages geven veel informatie over de gezondheid (overgewicht, ziekte op school) en het aandeel bewegen en sporten voor kinderen (t/m 12 jaar) in de gemeente Overbetuwe en regio Gelderland-Midden, en geeft soms een vergelijking met landelijke cijfers.

E-MOVO onderzoek onder jeugd in GGD-regio Gelderland-Midden

- Zie: Rexwinkel, Vos & Dezentjé (2012). Dit rapport geeft meer inzicht in de jongeren (13 t/m 18 jaar) in regio Gelderland-Midden. Na 2012 is dit onderzoek voor Gelderland-Midden niet meer herhaald.

Gezondheid bij kinderen

Tabel 2.1 Wijken in gemeente Overbetuwe in 2015 met de minste (gezondheids)risico's voor kinderen

Naam wijk Overbetuwe	Rangorde (totaal 4.038 wijken in NL)*
Zetten	420
Elst noordwest	1.550
Heteren	1.601
Els zuidwest	1.666
Oosterhout	1.831
Driel	1.927
Randwijk	2.074
Slijk-Ewijk	2.346
Valburg	2.429
Andelst	2.554
Herveld	2.571
Hemmen	3.771
Homoet	3.939

Bron: [Steketee, Tierolf & Mak \(red.\) \(2016\)](#)

* De rangorde geeft de positie aan op de landelijke ranglijst van alle wijken in Nederland (totaal 4.038 wijken). De positie op de ranglijst van wijken wordt bepaald door een overallscore, die wordt samengesteld uit meerdere indicatoren (zoals kindersterfte, aandeel jeugdcriminaliteit en uitkeringsgezinnen).

Bijna elke ouder vindt zijn of haar kind (< 12 jaar) gezond

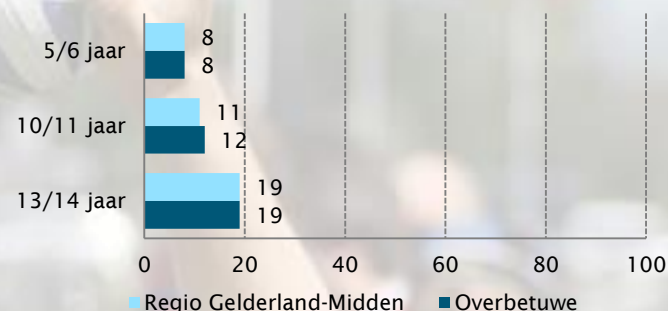
- 96 procent van de ouders in gemeente Overbetuwe beoordeelt de gezondheid van hun kind (t/m 12 jaar) als (zeer) goed ([VVGM, 2014a](#)). Dit is gelijk aan regio Gelderland-Midden ([VVGM, 2014b](#)).
- Kinderen met een lage sociaaleconomische status (SES) lopen een hoger risico op een ongezonde leefstijl en psychische problemen. Bij hen komen vaak meerdere ongezonde gedragingen tegelijk voor, zoals te weinig bewegen, ongezond eten (met overgewicht als gevolg), roken, onveilig seksueel gedrag en excessief mediagebruik. Het percentage kinderen tot en met 12 jaar in Overbetuwe met een lage SES is 16 procent ([VVGM, 2014a](#)). Dit is lager dan het percentage in de regio Gelderland-Midden (21%).
- Overbetuwe kent relatief weinig uitkeringsgezinnen (2,6%) ten opzichte van de provincie (5%) en landelijk (6,6%; [Tierolf, Gilsing & Steketee \(red.\) \(2016\)](#)). Wanneer een gezin uitkering ontvangt, dan betekent dit dat deze kinderen in armoede opgroeien en deze gezinnen in inkomensniveau de onderkant van de Nederlandse samenleving vormen. Deze kinderen lopen een hoger risico op een ongezonde leefstijl en psychische problemen.

Gezondheid bij kinderen

10 tot 20 procent van de kinderen heeft overgewicht

- In Overbetuwe heeft een vijfde van de kinderen van 13 en 14 jaar (ernstig) overgewicht, gelijk aan regio Gelderland-Midden (figuur 2.1). Landelijk had in 2013 12 procent van de kinderen overgewicht (4-12 jaar en 12-16 jaar; GGD'en, CBS & RIVM, 2013).
- Het schoolverzuim wegens ziekte onder kinderen jonger dan 12 jaar is in Overbetuwe 16 procent (VVGM, 2014a). In regio Gelderland-Midden is dit 20 procent (VVGM, 2014b).

Figuur 2.1 Aandeel met overgewicht onder kinderen in 2013 (in procenten)

Bron: VVGM (2014b)

Sport- en beweegdeelname bij kinderen

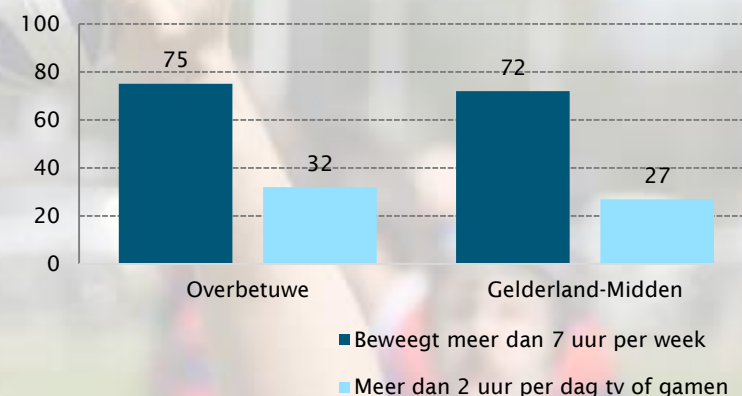
Drie kwart van de kinderen beweegt meer dan 7 uur per week

- Kinderen met een hoge sociaaleconomische status (SES) gamen of kijken minder tv dan kinderen met een lage SES (VVG, 2014a). Drie kwart (75%) van de kinderen in Overbetuwe beweegt meer dan 7 uur per week, evenveel als kinderen in de gehele regio Gelderland-Midden (figuur 2.2). Onder kinderen van 12 tot 19 jaar is dit in regio Gelderland onder vmbo-leerlingen 79 procent en onder havo-/vwo-leerlingen 80 procent (Rexwinkel, Vos & Dezentjé, 2012).
- 70 procent van de jongeren in regio Gelderland-Midden, in de tweede en vierde klas, geeft aan minimaal 7 uur per week te bewegen (Rexwinkel, Vos & Dezentjé, 2012). 16 procent zegt gemiddeld meer dan 1 uur per dag te bewegen. 87 procent van de leerlingen komt lopend of op de fiets naar school.

Bijna de helft van de kinderen is lid van sportvereniging

- Het lidmaatschap van sportverenigingen van kinderen ligt in de gemeente Overbetuwe (46,9%) marginaal hoger dan in de provincie Gelderland (44,1%) of landelijk (41,7%, tabel 2.2).
- In regio Gelderland-Midden is 68 procent van de leerlingen lid van een sportvereniging (Rexwinkel, Vos & Dezentjé, 2012).

Figuur 2.2 Bewegen en tv-kijken/gamen onder kinderen 4 - 12 jaar in 2013 (in procenten)

Bron: VVG (2014a; 2014b)

Tabel 2.2 Sportlidmaatschap kinderen 0 t/m 17 jaar (2015, in procenten)

Gebied	Sportlidmaatschap
Gemeente Overbetuwe	46,9
Provincie Gelderland	44,1
Landelijk	41,7

Bron: Tierolf, Gilsing & Steketee (red.) (2016).

3. Volwassenen

Toename gezondheid en toename sport- en beweegparticipatie

Belangrijkste databronnen:

Gezondheidsmonitor Volwassen en Ouderen (GGD)

- Overbetuwe: Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden (2016a; [2012a](#); [2012b](#))
Alle GGD-regio's: Sporten op de Kaart (GGD'en, CBS & RIVM, 2016)
Landelijke cijfers: CBS Statline (GGD'en, CBS & RIVM, 2016)
- Deze bronnen geven veel informatie over de gezondheid en het aandeel bewegen en sporten voor volwassenen (19 tot 65 jaar) in de gemeente Overbetuwe en regio Gelderland-Midden.

Gezondheid bij volwassenen

Volwassenen met lage SES vaker ernstig overgewicht

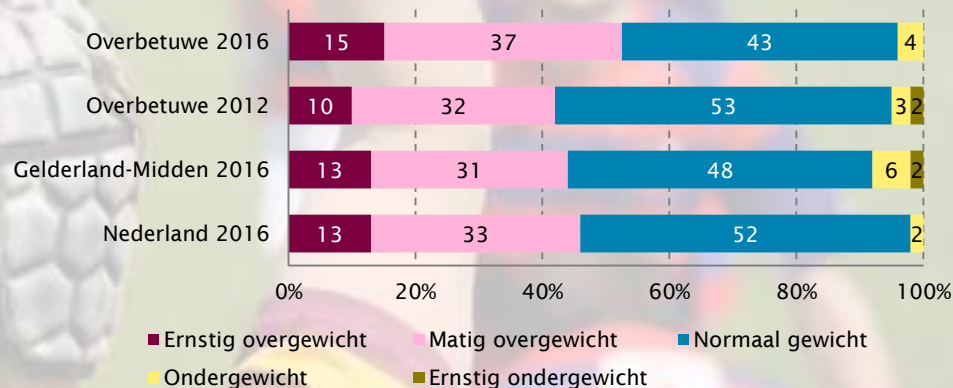
- De gezondheid van mensen in lagere sociaaleconomische status (SES) groepen is over het algemeen slechter dan die van mensen met een hogere SES. In de gemeente Overbetuwe is het aandeel met een laag inkomen onder volwassenen relatief laag (11% bij max. €16.100 inkomen) ten opzichte van regio Gelderland-Midden (16% bij max. €16.100 inkomen; VVGM, 2016a). Het opleidingsniveau is in Overbetuwe gelijk aan regionale cijfers. De mate van overgewicht is in Overbetuwe hoger bij inwoners met een lage SES (21% obesitas) dan inwoners met een hoge SES (8% obesitas).

Het merendeel van de volwassenen vindt zichzelf gezond

- Een groot deel van de volwassenen in de gemeente Overbetuwe (86%) beoordeelt zijn/haar eigen fysieke gezondheid als goed tot zeer goed (VVGM, 2016a). Dit percentage ligt boven het regionaal (81%) en landelijke percentage (79,5%; GGD'en, CBS & RIVM, 2016).
- Het aandeel volwassenen met (ernstig) overgewicht is in Overbetuwe toegenomen (figuur 3.1). In 2012 had 42 procent (ernstig) overgewicht, in 2016 is dit 52 procent. Daarvan heeft 15 procent obesitas. Regionaal heeft 44 procent (ernstig) overgewicht, landelijk is dat 46 procent.

- De psychische gezondheid van volwassenen in Overbetuwe is vergeleken met landelijk iets beter (VVGM, 2012a). In 2011 is het aantal (deel)contacten met de huisartsenpraktijk voor psychische en sociale problemen naar schatting 348 (deel)contacten per 1.000 inwoners (Nederland: 479 (deel)contacten).
- De meeste volwassen inwoners van Overbetuwe zijn niet eenzaam (58%), een derde is matig eenzaam (35%) en 7 procent is (zeer) ernstig eenzaam (VVGM, 2016a). Dit zijn wat vaker mensen met een langdurige aandoening (11%) dan zonder langdurige aandoening (4%).

Figuur 3.1 Mate over- of ondergewicht onder volwassenen in 2016 (19 tot 65 jaar, in procenten)

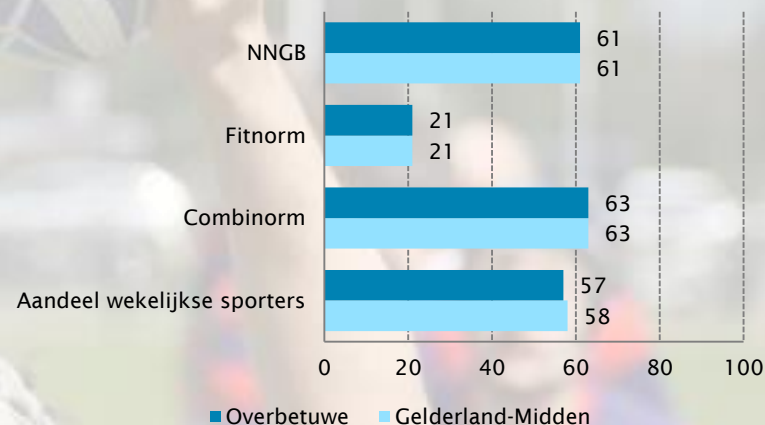
Bron: VVGM (2016a; 2012b) en GGD'en, CBS & RIVM (2016)

Sport- en beweegdeelname bij volwassenen

Volwassenen met een lagere SES sporten minder

- Het aandeel volwassen inwoners dat in de gemeente Overbetuwe sport en beweegt is in 2016 gelijk aan de regio Gelderland-Midden (figuur 3.2). Ruim de helft van de volwassen inwoners van Overbetuwe sport wekelijks (57%) en nog iets meer voldoet aan de beweegnorm (61%). In Overbetuwe is het aandeel sporters onder inwoners met een hoge SES (66% sport wekelijks) hoger dan inwoners met een lage SES (37% sport wekelijks). Inwoners van 19 tot 50 jaar (61,5%) sporten vaker dan inwoners van 50 tot 65 jaar (51%).

Figuur 3.2 Aandeel volwassenen dat sport en beweegt in 2016 (19 tot 65 jaar, in procenten)

Bron: VVGM (2016a)

Toelichting: zie voor uitleg over de NNGB, fitnorm en combinorm de [begrippenlijst](#)

4. Ouderen

Toename gezondheid en toename sport- en beweegparticipatie

Belangrijkste databronnen:

Gezondheidsmonitor Volwassen en Ouderen (GGD)

- Overbetuwe: Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden (2016b; 2012a; 2010)
Alle GGD-regio's: Sporten op de Kaart (GGD'en, CBS & RIVM, 2016)
Landelijke cijfers: CBS Statline (GGD'en, CBS & RIVM, 2016)
- Deze bronnen geven veel informatie over de gezondheid en het aandeel bewegen en sporten voor ouderen (65 jaar en ouder) in de gemeente Overbetuwe en regio Gelderland-Midden.

Gezondheid bij ouderen

Bijna een vijfde van alle inwoners is ouder dan 65 jaar

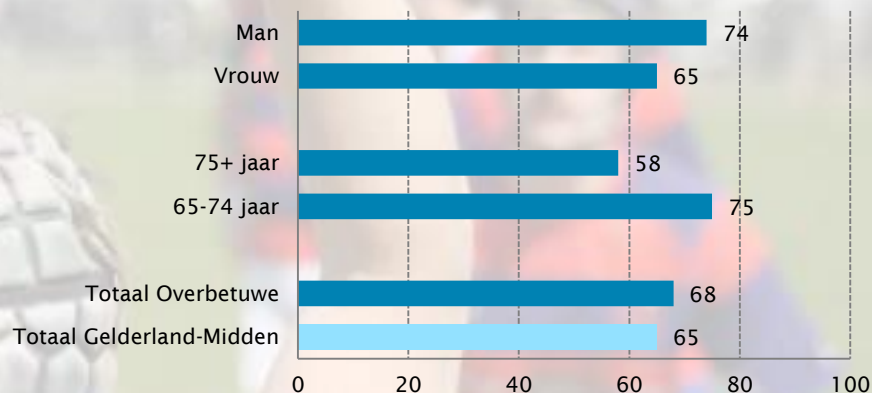
- In 2017 is een bijna een vijfde van alle inwoners in de gemeente Overbetuwe (18%) ouder dan 65 jaar (CBS, 2017). Van alle inwoners in de gemeente is 3,7 procent ouder dan 80 jaar. In Nederland is 18,5 procent van alle inwoners ouder dan 65 jaar en in de provincie Gelderland is dit 19,2 procent.

Ouderen met een lage SES vinden zichzelf minder gezond

- Het aandeel ouderen met een laag inkomen is in de gemeente iets lager ten opzichte van regio Gelderland-Midden (resp. 6% en 8%, max. €16.100 inkomen; VVGM, 2016b)., 75-plussers en laagopgeleiden zijn ongezonder dan Leeftijd, geslacht, etniciteit en sociaaleconomische status hebben een duidelijke invloed op gezondheid. Vrouwen, alleenstaandende rest van de populatie (VVGM, 2010).
- Ervaren gezondheid onder ouderen verschilt naar leeftijd en geslacht (figuur 4.1). Ook naar sociaaleconomische status is verschil: ouderen met een lage SES ervaren hun gezondheid minder goed (51% (zeer) goed) dan ouderen met een hoge SES (81% (zeer) goed), niet in figuur.

- 82 procent van de ouderen in Overbetuwe is psychisch gezond (VVGM, 2010). 14 procent van de ouderen is psychisch licht ongezond, 3 procent matig en 2 procent ernstig ongezond. Vrouwen en 75-plussers zijn minder vaak psychisch gezond. De cijfers wijken niet af van het beeld in Gelderland-Midden.

Figuur 4.1 Goed tot uitstekend ervaren gezondheid onder ouderen in Overbetuwe in 2016, naar leeftijd en geslacht (in procenten)

Bron: VVGM (2016b)

Gezondheid bij ouderen

Een op de tien heeft belangstelling voor valpreventie

- Van de ouderen was 15 procent in de afgelopen drie maanden in 2010 gevallen (VVGM, 2010). Valongelukken zijn pijnlijk, leiden vaak tot functionele beperkingen en verminderde kwaliteit van leven. Uit het onderzoek bleek dat een tiende van de 65-plussers belangstelling had voor een cursus valpreventie.

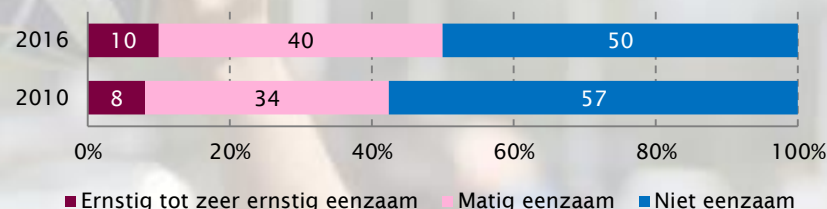
De helft van alle ouderen is eenzaam

- De helft van alle ouderen in Overbetuwe is eenzaam (figuur 4.2). Dit is een toename ten opzichte van 2010. Een op de tien ouderen voelt zich ernstig tot zeer ernstig eenzaam (10%). Dit is iets meer dan regionaal (8%).

De helft van alle ouderen heeft overgewicht

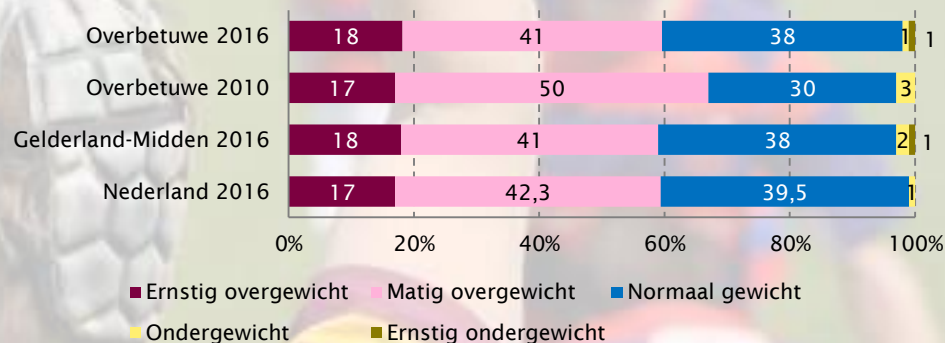
- Bijna een vijfde (18%) van alle ouderen in Overbetuwe heeft obesitas en twee vijfde (41%) heeft matig overgewicht (figuur 4.3). Dit is gelijk aan regionale en landelijke cijfers.

Figuur 4.2 Mate van eenzaamheid onder ouderen in 2016 (65 jaar en ouder, in procenten)

Bron: VVGM (2016b; 2010)

Figuur 4.3 Mate over- of ondergewicht onder ouderen in 2016 (65 jaar en ouder, in procenten)

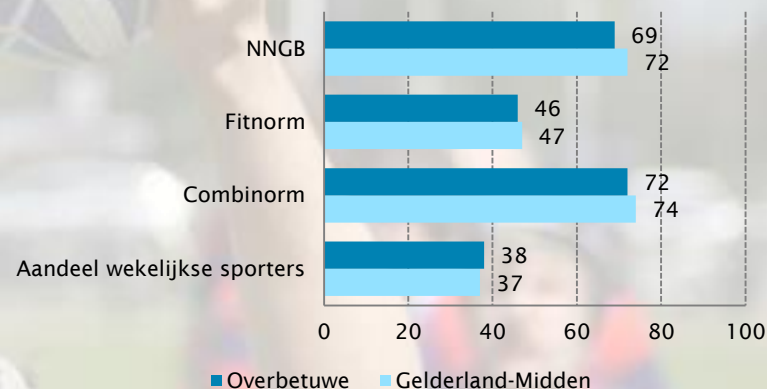
Bron: VVGM (2016b; 2010) en GGD'en, CBS & RIVM (2016)

Sport- en beweegdeelname bij ouderen

Ouderen bewegen en sporten evenveel als in regio

- Ruim twee derde van de 65-plussers (69%) in Overbetuwe voldoet in 2016 aan de beweegnorm NNGB en bijna de helft (46%) voldoet aan de Fitnorm (figuur 4.4). Dit is vergelijkbaar met regionale cijfers van Gelderland-Midden. Het aandeel wekelijkse sporters onder ouderen is in Overbetuwe ook gelijk aan de regio: 38 procent van alle ouderen sport in 2016 minimaal één keer per week.
- In 2010 gaf 71 procent van de ouderen aan dat ze voldoende bewegen (VVGM, 2010).
- De meeste ouderen in Overbetuwe besteden hun vrije tijd aan fietsen (56%), wandelen (57%), bezoek ontvangen (59%) en op bezoek gaan (56%, VVGM, 2010).

Figuur 4.4 Aandeel ouderen dat sport en beweegt in 2016 (in procenten)

Bron: VVGM (2016b)

Toelichting: zie voor uitleg over de NNGB, fitnorm en combinorm de [begrippenlijst](#)

5. Mensen met beperking

Toename sport- en beweegparticipatie

Belangrijkste databronnen:

Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen (GGD)

- Zie Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden (2016a; 2016b; [2014a](#); [2012a](#); [2012b](#))
Deze bronnen geven veel informatie over de gezondheid en het aandeel bewegen en sporten voor volwassenen (19 tot 65 jaar) en ouderen (65 jaar en ouder) in de gemeente Overbetuwe en regio Gelderland-Midden. Vooral de tabellenboeken die gemeenten ontvangen (VVG 2016a; 2016b) bevatten waardevolle informatie, omdat gekeken kan worden hoe mensen die één of meer langdurige aandoeningen of ziekten hebben, de vragen over gezondheid en bewegen hebben beantwoord.

Uniek Sporten

- Zie: [website Uniek Sporten](#)
Deze bron geeft meer informatie over het sport- en beweegaanbod voor mensen met een beperking in Nederland, per gemeente.

Aandeel inwoners met een beperking

Aandeel met één of meer langdurige ziekten of aandoeningen

- Ongeveer een kwart van de kinderen in Overbetuwe heeft een aandoening (VVGM, 2014a). Jongens hebben relatief vaker een aandoening dan meisjes. Ook hebben kinderen van 8-12 jaar vaker een aandoening dan jongere kinderen.
- In de gemeente Overbetuwe heeft 30 procent van de volwassenen één of meer langdurige ziekten of aandoeningen; oudere volwassenen (50-64 jaar 40%) hebben dat vaker dan jongere volwassenen (19-34 jaar 25%; VVGM, 2016a). Van deze inwoners met een langdurige aandoening voelt 68 procent zich beperkt in activiteiten, waarvan 12 procent ernstig. Van alle volwassenen voelt 27 procent zich beperkt in activiteiten door gezondheid.
- 46 procent van de ouderen in Overbetuwe geeft één of meerdere langdurige ziekten of aandoeningen te hebben (VVGM, 2016b). Daarvan voelt 79 procent zich beperkt in het dagelijks leven. Van alle ouderen voelt de helft (52%) zich beperkt in activiteiten door gezondheid.

Meest voorkomende chronische aandoeningen

- Onder kinderen gaat het bij aandoeningen onder andere om het hebben van eczeem, ADHD of een verstandelijke beperking (VVGM, 2014a).
- De meest voorkomende chronische aandoeningen voor volwassenen zijn migraine/ernstige hoofdpijn; ernstige of hardnekkige aandoening van de rug (incl. hernia), elleboog, pols of hand; gewrichtsslijtage (artrose, slijtagereuma) van heupen of knieën (VVGM, 2016a).
- De top drie van chronische aandoeningen voor ouderen in Overbetuwe is: gewrichtsslijtage; ernstige of hardnekkige aandoening van de rug (incl. hernia), elleboog, pols of hand; een hoge bloeddruk (VVGM, 2016b).

Aandeel één of meer lichamelijke beperkingen

- 3 procent van de kinderen heeft een handicap (provinciaal 3%, landelijk 2,7%; Tierolf et al. (red.), 2016).
- 9 procent van alle volwassenen heeft één of meer lichamelijke beperkingen (regionaal 12%, landelijk 11%; VVGM, 2016a). Onder volwassenen met een langdurige aandoening is dit 23 procent.
- Een kwart van de ouderen in Overbetuwe (26%) heeft één of meer lichamelijke beperkingen (regionaal en landelijk 27%, VVGM, 2016b). Dit aandeel neemt toe met de leeftijd.

Aandeel inwoners met een beperking

Aandeel één of meer lichamelijke beperkingen

- 3 procent van de kinderen heeft een handicap en 3,4 procent van de kinderen zit in het speciaal onderwijs (tabel 5.1). De meest voorkomende handicap onder kinderen is een verstandelijke handicap, gevolgd door een lichamelijke handicap en een zintuigelijke handicap (Steketee et al., 2014a).
- 9 procent van alle volwassenen heeft één of meer lichamelijke beperkingen (regionaal 12%, landelijk 11%; VVGM, 2016a). Onder volwassenen met een langdurige aandoening is dit 23 procent.
- Een kwart van de ouderen in Overbetuwe (26%) heeft één of meer lichamelijke beperkingen (regionaal en landelijk 27%, VVGM, 2016b). Dit aandeel neemt toe met de leeftijd.

Minder regie bij langdurige ziekte of aandoening

- Inwoners met een langdurige ziekte of aandoening voelen vaker dat ze onvoldoende regie voeren over hun leven dan inwoners zonder langdurige aandoening (volwassenen 20% t.o.v. 6%, VVGM, 2016a; ouderen 19% t.o.v. 3%, VVGM, 2016b). Ook voelen zij zich vaker (soms tot zeer vaak) buiten de samenleving staan (volwassenen 36% t.o.v. 18%, VVGM, 2016a; ouderen 30 % t.o.v. 17%, VVGM, 2016b).

Tabel 5.1 Aandeel kinderen met een handicap (0 t/m 17 jaar, in procenten)

<u>Jaar</u>	<u>Gebied</u>	<u>Kind met handicap*</u>	<u>Speciaal onderwijs</u>
<u>2015</u>	Gemeente Overbetuwe	3,0	3,4
2012	Gemeente Overbetuwe	1,7	
<u>2015</u>	Provincie Gelderland	3,0	3,0
2012	Provincie Gelderland	2,0	
<u>2015</u>	Landelijk	2,7	2,6
2012	Landelijk	2,0	

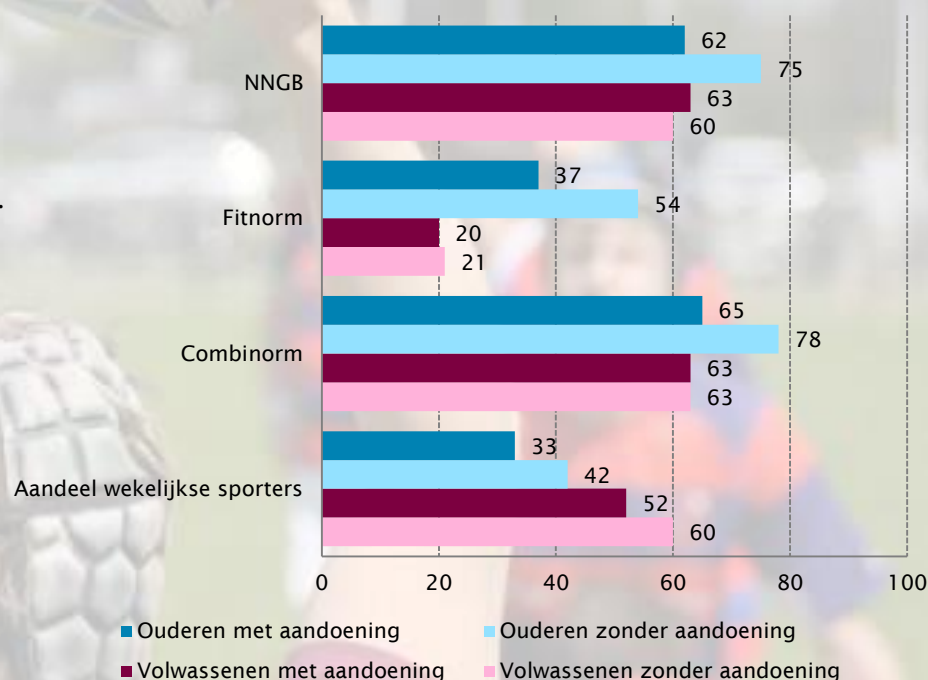
Bron: Steketee, Tierolf & Mak (red.) (2014a); Tierolf, Gilsing & Steketee (red.) (2016). * het percentage kinderen met een handicap dat gebruik heeft gemaakt van specialistische zorg of voorzieningen en waarbij deze zorg of voorzieningen noodzakelijk zijn. De toename t.o.v. 2012 komt mede doordat de methode is aangescherpt (waardoor meer kinderen met een handicap geregistreerd worden).

Sport- en beweegdeelname voor mensen met beperking

Vooral ouderen met beperking sporten en bewegen minder

- Volwassen inwoners met één of meer langdurige beperkingen bewegen evenveel als inwoners zonder een langdurige beperking (zie figuur 4.1). Het aandeel wekelijkse sporters onder volwassenen ligt wel lager (resp. 52% en 60%).
- Onder ouderen met een langdurige beperking is het verschil met ouderen zonder een langdurige beperking veel groter. Ouderen met een aandoening bewegen (resp. 65% en 78%) en sporten (resp. 33% en 42%) minder dan ouderen zonder aandoening.

Figuur 5.1 Aandeel volwassenen (19 tot 65 jaar) en ouderen (65 jaar en ouder) in Overbetuwe met en zonder langdurige aandoening dat sport en beweegt in 2016 (in procenten)

Bron: VVG (2016a; 2016b)

Toelichting: zie voor uitleg over de NNGB, fitnorm en combinorm de [begrippenlijst](#)

Sportaanbod voor mensen met een beperking

- Wanneer we kijken naar gelijksoortige gemeenten als Overbetuwe, dan heeft Overbetuwe voor mensen met een beperking relatief veel sportaanbieders in de buurt (tabel 5.2). Sportaanbod voor mensen met een beperking wordt veelal regionaal aangeboden, waardoor niet enkel naar sportaanbod in de gemeente moet worden gekeken. Omdat een doelstelling van Overbetuwe betrekking heeft op sportaanbod in de buurt, is gekeken naar sportaanbod in een straal van 10 kilometer. In een straal van 10 kilometer zijn voor mensen met een beperking 106 sportaanbieders aanwezig. In een straal van 5 kilometer zijn dit 19 sportaanbieders.
- Voor mensen met een auditieve en/of visuele beperking, is in omgeving Overbetuwe relatief weinig aanbod. Voor mensen met een lichamelijke, chronische, gedragsproblematische en verstandelijke beperkingen is het meeste aanbod. Dit aanbod zegt echter nog niets over het soort sport dat wordt aangeboden. Persoonlijke voorkeuren zijn in sport voor mensen met een beperking ook belangrijk, waardoor voldoende variatie ook moet worden meegenomen.

Tabel 5.2 Aantal sportaanbieders* binnen 10 km, naar soort beperking (2017, in aantallen)

	Totaal	Lichamelijk	Auditief	Visueel	Meervoudig	Chronisch	Gedrags- problematiek	Autisme	Verstandelijk	NAH**
Overbetuwe	106	67	34	20	27	64	70	73	60	41
Neder-Betuwe	17	8	1	2	1	6	5	5	6	3
Druten	19	10	2	3	2	9	6	6	5	5
Heumen	127	80	46	40	34	71	52	59	52	56
Groesbeek	102	69	40	36	36	53	47	52	49	51
Montferland	n.b									
Zaltbommel	15	7	3	0	5	4	5	4	8	2

Bron: [website Uniek Sporten](#), geraadpleegd op 21-11-2017

* Niet elke sportvereniging is aangemeld bij Uniek Sporten, waardoor sprake kan zijn van meer sportaanbieders dan hier beschreven staat.

** NAH staat voor niet-aangeboren hersenletsel

6. Sport- en bewegcijfers

Bewegen en sporten voor volwassenen en ouderen

- Het aandeel volwassenen en ouderen (19 jaar en ouder) dat voldoet aan de NNGB en de fitnorm (zie [begrippenlijst](#)) is gelijk aan regionale en landelijke cijfers. Twee derde (63%) van de volwassenen en ouderen beweegt minstens 150 minuten per week matig intensief en doet minimaal twee maal per week spier- en botversterkende activiteiten (tabel 6.1). Voor ouderen betekent dit dat zij hiernaast ook nog balansoefeningen doen.
- Ruim een kwart (27%) van de volwassen en ouderen in Overbetuwe doet tenminste drie keer per week gedurende minimaal 20 minuten een zwaar intensieve activiteit (tabel 6.2).

Tabel 6.1 Aandeel volwassen dat voldoet aan de NNGB (2016, 19 jaar en ouder, in procenten)

Gemeente	%	Gemeente	%
Overbetuwe	63		
Landelijk	63		
<u>Regio Gelderland-Midden:</u>		<u>Gemeenten gelijk aan Overbetuwe:</u>	
Totaal	64	Neder-Betuwe	52
Arnhem	60	Druten	57
Barneveld	62	Heumen	72
Doesburg	58	Groesbeek	n.b.
Duiven	64	Montferland	65
Ede	63	Zaltbommel	60
Lingewaard	60		
Nijkerk	66		
Renkum	68		
Rheden	64		
Rozendaal	67		
Rijnwaarden	64		
Scherpenzeel	61		
Wageningen	72		
Westervoort	64		
Zevenaar	67		

Bron: GGD'en, CBS & RIVM (2016)

Tabel 6.2 Aandeel inwoners dat voldoet aan de fitnorm (2016, 19 jaar en ouder, in procenten)

Gemeente	%	Gemeente	%
Overbetuwe	27		
Landelijk	26		
<u>Regio Gelderland-Midden:</u>		<u>Gemeenten gelijk aan Overbetuwe:</u>	
Totaal	27	Neder-Betuwe	20
Arnhem	20	Druten	24
Barneveld	29	Heumen	33
Doesburg	26	Groesbeek	n.b.
Duiven	29	Montferland	29
Ede	27	Zaltbommel	23
Lingewaard	24		
Nijkerk	27		
Renkum	29		
Rheden	31		
Rozendaal	35		
Rijnwaarden	26		
Scherpenzeel	28		
Wageningen	29		
Westervoort	28		
Zevenaar	30		

Bron: GGD'en, CBS & RIVM (2016)

Bewegen en sporten voor volwassenen en ouderen

- Het aandeel volwassenen en ouderen (19 jaar en ouder) dat voldoet aan de combinorm (zie [begrippenlijst](#)) is gelijk aan regionale en landelijke cijfers (tabel 6.3). Twee derde (63%) van de volwassenen en ouderen voldoet of aan de NNGB of aan de fitnorm.
- Ruim de helft (53%) van de volwassen en ouderen in Overbetuwe (19 jaar en ouder) doet tenminste één keer per week aan sport (tabel 6.4). Dit is hoger dan het landelijk gemiddelde (50,8%), maar gelijk aan het regionale gemiddelde (53,1%).

Tabel 6.3 Aandeel volwassen dat voldoet aan de combinorm (2016, 19 jaar en ouder, in procenten)

Gemeente	%	Gemeente	%
Overbetuwe	65		
Landelijk	65		
<u>Regio Gelderland-Midden:</u>		<u>Gemeenten gelijk aan Overbetuwe:</u>	
Totaal	66	Neder-Betuwe	53
Arnhem	62	Druten	59
Barneveld	65	Heumen	72
Doesburg	60	Groesbeek	n.b.
Duiven	65	Montferland	68
Ede	64	Zaltbommel	61
Lingewaard	60		
Nijkerk	68		
Renkum	69		
Rheden	65		
Rozendaal	69		
Rijnwaarden	65		
Scherpenzeel	64		
Wageningen	73		
Westervoort	67		
Zevenaar	69		

Bron: GGD'en, CBS & RIVM (2016)

Tabel 6.4 Aandeel volwassen dat wekelijks sport (2016, 19 jaar en ouder, in procenten)

Gemeente	%	Gemeente	%
Overbetuwe	53		
Landelijk	51		
<u>Regio Gelderland-Midden:</u>		<u>Gemeenten gelijk aan Overbetuwe:</u>	
Totaal	53	Neder-Betuwe	37
Arnhem	53	Druten	49
Barneveld	50	Heumen	60
Doesburg	45	Groesbeek	n.b.
Duiven	54	Montferland	54
Ede	52	Zaltbommel	45
Lingewaard	40		
Nijkerk	57		
Renkum	49		
Rheden	50		
Rozendaal	62		
Rijnwaarden	41		
Scherpenzeel	51		
Wageningen	66		
Westervoort	52		
Zevenaar	53		

Bron: GGD'en, CBS & RIVM (2016)

Bewegen en sporten voor alle inwoners

- Bijna een derde van alle inwoners van Overbetuwe is lid van een sportvereniging (30,4%, tabel 6.5). Dit is hoger dan het landelijk gemiddelde (26%). Ook in vergelijking met soortgelijke gemeenten als Overbetuwe scoort de gemeente hoog.
- Inwoners zijn in Overbetuwe veruit het meest vaak lid van voetbalverenigingen (9,5%), gevolgd door tennisverenigingen (4,7%) en hengelsportverenigingen (3,3%, tabel 6.6). Deze sporten zijn ook landelijk het meest populair.

Tabel 6.5 Leden van sportbonden (2016, personen één of meer lidmaatschappen, in procenten)

Gebied	Percentage
Overbetuwe	30,4
Nederland, gemiddeld	26,0
<u>Gemeenten gelijk aan Overbetuwe:</u>	
Neder-Betuwe	22,3
Druten	27,5
Heumen	32,2
Groesbeek	n.b.
Montferland	29,1
Zaltbommel	26,6

Bron: Volksgezondheidszorg.info (2016)

Tabel 6.6 Lidmaatschap per soort sport (2016, in procenten)

Soort sport	Overbetuwe	Landelijk
Atletiek	0,4	0,8
Golf	1,7	2,2
Gymnastiek	2,5	1,7
Hockey	1,8	1,5
Paardensport	1,5	1,0
Sportvissen	3,3	3,0
Tennis	4,7	3,3
Voetbal	9,5	7,2
Volleybal	1,2	0,7
Zwemmen	1,3	0,8

Bron: Volksgezondheidszorg.info (2016)

Bewegen en sporten voor alle inwoners

- Wanneer gekeken wordt naar zowel georganiseerde als ongeorganiseerde sport, doen de meeste inwoners van Overbetuwe aan wandelen (41,3%, tabel 6.7). Dit is hoger dan het landelijk gemiddelde (37%). Fitness blijkt in de gemeente ook een populaire sport, ruim een kwart van de inwoners (26%) beoefent dit regelmatig.
- Voor een afstand kleiner dan 7,5 kilometer, gebruikt bijna een derde (31,5%) van de inwoners van Overbetuwe de fiets (tabel 6.8). In vergelijking met soortgelijke gemeenten aan Overbetuwe, fietsen inwoners van Overbetuwe gemiddeld.

Tabel 6.7 Beoefening van soort sport (2015, in procenten)

<u>Soort sport</u>	<u>Overbetuwe</u>	<u>Landelijk</u>
Fitness	28	26
Hardlopen	9,5	8
Wandelen	41,3	37
Wielrennen/mountainbiken	4,7	3,9

Bron: Volksgezondheidszorg.info (2015)

**Tabel 6.8 Fietsgebruik per gemeente 2010-2013
(verplaatsingen van 7,5 km of minder, in percentages)**

<u>Gemeente</u>	<u>Percentage</u>
Overbetuwe	31,5
<u>Gemeenten gelijk aan Overbetuwe:</u>	
Neder-Betuwe	27,1
Druten	36,7
Heumen	33,7
Groesbeek	29,3
Montferland	30,7
Zaltbommel	34,8

Bron: Volksgezondheidszorg.info (2013)

7. Conclusie

Deze conclusie is de nulmeting op de beoogde effecten van de gemeente Overbetuwe.

Kinderen in Overbetuwe

Gezondheid/fitheid

- 96% van de ouders vindt de gezondheid van hun kind (<13 jaar) (zeer) goed;
- 8% (5-6 jaar), 12% (10-11 jaar) en 19% (13-14 jaar) heeft overgewicht;

Sport- en beweegdeelname

- 75% van de kinderen (4-12 jaar) beweegt meer dan 7 uur per week;

Lidmaatschap sportvereniging

- 46,9% van de kinderen (0-17 jaar) is lid van een sportvereniging.

Volwassenen in Overbetuwe

Gezondheid/fitheid

- 86% van de volwassenen vindt hun gezondheid (zeer) goed;
- 13% van de volwassenen heeft obesitas, 37 procent heeft overgewicht, 43% heeft een normaal gewicht en 7% heeft ondergewicht.

Sport- en beweegdeelname

- 63% voldoet aan de combinorm bewegen, 61% aan de NNGB;
- 57% van de volwassenen sport wekelijks

Lidmaatschap sportvereniging

- 30,4% is lid van een sportvereniging (dit is incl. kinderen en ouderen). Zij zijn het meest vaak lid van de voetbal-, tennis- en sportvisverenigingen. Van alle sporten zijn wandelen en fitness het meest populair. Sportdeelname voor enkel volwassenen (18-64 jaar) in Overbetuwe is niet bekend.

Ouderen in Overbetuwe

Gezondheid/fitheid

- 68% van de ouderen vindt hun gezondheid (zeer) goed. Voor ouderen van 65-74 jaar is dit 74%, voor ouderen van 75 jaar en ouder is dit 58%;
- 50% is niet eenzaam, 40% matig eenzaam, 10% (zeer) ernstig eenzaam;
- 18% van de ouderen heeft obesitas, 41% heeft overgewicht en 38% heeft een normaal gewicht.

Sport- en beweegdeelname

- 72% voldoet aan de combinorm bewegen, 69% aan de NNGB;
- 38% van de volwassenen sport wekelijks;
- 71% van de ouderen vindt dat hij/zij voldoende beweegt.

Conclusie

Deze conclusie is de nulmeting op de beoogde effecten van de gemeente Overbetuwe.

Mensen met een beperking in Overbetuwe

Sport- en beweegdeelname

- 63% van de volwassenen en 65% van de ouderen met een langdurige ziekte/aandoening voldoet aan de combinorm bewegen; 63% van de volwassenen en 62% van de ouderen voldoet aan de NNGB;
- 52% van de volwassenen en 33% van de ouderen met een langdurige ziekte/aandoening sport wekelijks.
- Sport- en beweegdeelname voor kinderen met een beperking is niet bekend.

Lidmaatschap sportvereniging

- Lidmaatschap van sportverenigingen is niet bekend voor mensen met een beperking in Overbetuwe.

Sportaanbod in de buurt

- In een straal van 10 kilometer zijn voor mensen met een beperking 106 sportaanbieders aanwezig. In een straal van 5 kilometer zijn dit 19 sportaanbieders.
- Het aanbod is vooral gericht op mensen met een lichamelijke, chronische, gedragsproblematische en verstandelijke beperking en minder op mensen met een auditieve en/of visuele beperking.

Aanbevelingen

Kinderen in Overbetuwe

- De kindermontor van VVGM wordt voor kinderen in 2017 herhaald en verschijnt in 2018. Voor de monitor jongeren (13 t/m 18 jaar) is besloten om deze in 2015 niet in regio Gelderland-Midden te herhalen.
- Over sport- en beweegcijfers van jongeren in Overbetuwe is nog weinig bekend. Landelijk blijkt juist deze groep steeds minder te gaan sporten en bewegen (Van den Dool, 2017). Het is daarom raadzaam om in te zetten op deze jongeren en lokaal te monitoren hoe het staat met hun sport- en beweegdeelname.
- De data van Kinderen in Tel worden elke twee jaar verzameld. In 2018 wordt de nieuwe meting uitgevoerd. Gemeenten kunnen een gemeentelijk rapport opvragen, met ranglijsten op wijkniveau en vergelijkingen met andere gemeenten en trends over de jaren heen. Dit kost €1.000,- en geeft op gemeentelijk niveau meer inzicht in de stand van zaken voor kinderen.

Algemeen

- VVGM draait aparte tabellenboeken voor de gemeente uit, waar meer informatie in staat dan de factsheet over de gemeente. Het is daarom belangrijk deze goed te bewaren.
- Het informatiesysteem KISS heeft tot op buurtniveau nog meer kengetallen over het aandeel inwoners die lid zijn van sportverenigingen. Deze cijfers zijn nu nog niet altijd bekend voor bepaalde doelgroepen. De prijsindicatie is €995,-.

Volwassenen en ouderen in Overbetuwe

- De nieuwe rapportage voor volwassenen en ouderen van VVGM wordt in 2020 herhaald en zal in 2021 verschijnen. De gemeente Overbetuwe heeft na 2010 ervoor gekozen om geen aparte ouderenrapportage voor de gemeente te ontvangen. Het wordt aangeraden de volgende keer wel te participeren.
- Op wijkniveau zijn ook (getoetste) schattingscijfers bekend (SMAP-data RIVM i.s.m. GGD'en). Omdat deze cijfers een schatting geven, kunnen deze afwijken van gemeten data (zoals de Gezondheidsmonitor). Deze cijfers geven echter wel een indicatie in verschillen tussen wijken onderling, bijvoorbeeld voor chronische aandoeningen/beperkingen, aandeel met overgewicht of ervaren gezondheid.

Aanbevelingen

Sportverenigingen in Overbetuwe

- De gemeente Overbetuwe richt haar beleid sterk op de maatschappelijke functie van sport en de sportverenigingen. Meer inzicht in deze maatschappelijke functie van sportclubs is daarom noodzakelijk: in hoeverre zijn (o.a.) sportclubs maatschappelijk betrokken en in hoeverre staan zij hiervoor open? Het houden van een Verenigingmonitor of een eigen vragenlijst onder verenigingen kan wenselijk zijn om meer zicht op te hebben op de maatschappelijke of organisatorische kracht van clubs. In hoeverre werken verenigingen bijvoorbeeld al samen met (maatschappelijke) organisaties en wat zijn hun intenties? Persoonlijk het gesprek aangaan met verenigingen, door bijvoorbeeld een bijeenkomst te organiseren, kan tevens tot meer inzicht leiden.

Mensen met een beperking in Overbetuwe

- Ondanks dat mensen met een beperking als één groep worden behandeld, is er onderling veel diversiteit in behoeften, belemmeringen en wensen. Het is daarom belangrijk om een beter beeld te krijgen wie deze groep is en waar kansen liggen voor de gemeente. Het Mulier Instituut brengt medio/eind 2018 een toolbox uit, waarmee gemeenten/organisaties/regio's zelf kunnen onderzoeken in hoeverre het sport- en beweegaanbod aansluit bij de behoeften van mensen met een lichamelijke beperking.
- Het aanbod op de website Uniek Sporten is niet altijd compleet, mede omdat verenigingen soms maar enkele leden hebben met een beperking en daardoor zichzelf niet als 'vereniging voor aangepaste sporten' zien. Meer inzicht in wat verenigingen (willen) doen voor deze doelgroep is daarom belangrijk. Daarnaast wil en kan niet iedereen met een beperking sporten, maar wel bewegen. In aanbod (en onderzoek) moet hier tevens mee rekening worden gehouden.

Aanbevelingen

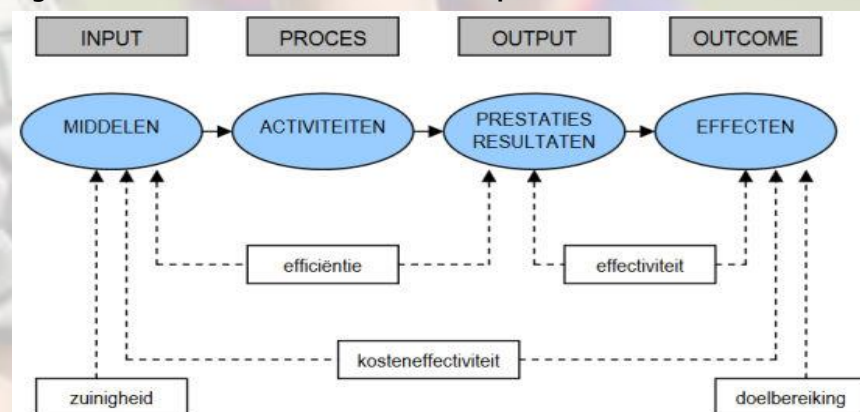
Uitvoeren 1-meting

- Om sportbeleid te monitoren en te evalueren, wordt vaak gebruikgemaakt van het MAPE-model (figuur 7.1). Dit model beschrijft middelen (M), activiteiten (A), prestaties (P) en effecten (E). Deze 0-meting van het sportbeleid kijkt enkel naar de effecten.
- Effecten hebben betrekking op de indirecte, langdurige en vaak moeilijker meetbare gevolgen van de activiteiten. Op individueel niveau kan dat bewustwording zijn en verandering van bewegegedrag. Wanneer veel individuen hun bewegingsgedrag structureel aanpassen, is het mogelijk dat op groepsniveau (de wijk, de gemeente) een verandering in de sportdeelname of volksgezondheid waarneembaar wordt. Effecten zijn moeilijk te meten omdat het lang duurt voordat ze zichtbaar worden en het moeilijk is uit te sluiten dat die effecten niet worden veroorzaakt door ander beleid of andere maatschappelijke factoren.
- Om de effecten beter in beeld te krijgen, wordt aangeraden om over vier jaar de volgende meting uit te voeren. Zoals benoemd zijn veranderingen in sport- of beweegdeelname of volksgezondheid niet direct waarneembaar en tevens worden de meeste metingen vierjaarlijks gehouden.

Uitvoeren aanvullende evaluaties

- Naast het in kaart brengen van effecten, is het belangrijk om de werkzame mechanisme van het beleid te achterhalen zodat inzichtelijk wordt waarom de effecten worden verwacht. Meer inzicht in de middelen, activiteiten en prestaties (figuur 7.1) is daarvoor noodzakelijk. Middelen betreft de kosten en personele inzet voor de aanpak. Onder activiteiten valt de uitvoer van de aanpak. De prestaties hebben betrekking op de directe en vaak goed meetbare resultaten van de aanpak, zoals bijvoorbeeld bereik (aantal deelnemers), mate van plezier, verandering van lichaamsgewicht en dergelijke.

Figuur 7.1 MAPE-model voor evaluatie sportbeleid

Aanbevelingen

OverbetuweBeweegt.nl

- De gemeente Overbetuwe heeft de wens dat OverbetuweBeweegt.nl in de toekomst zelf in staat is haar eigen beleid te monitoren en evalueren. Daarvoor zijn aanvullende *tools* nodig die hen in dit proces kunnen helpen. Om overbelasting te voorkomen, is het belangrijk prioriteiten te stellen in doelstellingen en/of doelgroepen die geëvalueerd worden.
- Idealiter wordt gestuurd op lerend beleid van OverbetuweBeweegt.nl, zodat zij in staat zijn hun beleid aan te scherpen aan de hand van de monitoring en evaluatie. Dit sluit aan bij de onderzoeksvorm *developmental evaluation*. In deze manier van evalueren staat centraal hoe beleid aangepast kan worden aan de dynamische omgeving. Dit is anders dan de klassieke vorm van evaluatie, waarbij meer wordt gekeken in hoeverre aan bepaalde variabelen is voldaan.
- Door meer inzicht te vergaren in waarom effecten verwacht worden (op basis van ervaringen en literatuur) kan worden beleid worden gestuurd. Vervolgonderzoek is daarvoor noodzakelijk, maar tevens *tools* waarbij dit werkzame mechanisme jaarlijks wordt geëvalueerd.

Aanvullende *tools*

- Evaluatie naar (vormen van) samenwerking: een *topiclijst* waarbij onderwerpen aan bod komen die meer inzicht geven in de huidige manier van samenwerken en op welke wijze deze samenwerking kan worden verbeterd;
- Registratiedata van de belangrijkste doelen die bereikt moeten worden: aantal partners, aantal doorverwijzingen, aandeel (nieuwe) mensen in beweging, etc.
- Externe onderzoeken inzetten ter ontlasting van de partners van OverbetuweBeweegt.nl, denk aan de inzet van een Verenigingsmonitor.

Bronnen

- Dool, R. van den (2017). Sportdeelname naar leeftijd. Factsheet 2017/15. Utrecht: Mulier Instituut.
- Rexwinkel, H., Vos, A. & Dezentjé, J. (2012). Gezondheid, welzijn en leefstijl van leerlingen in Gelderland-Midden. Resultaten van het E-MOVO onderzoek 2011/12 onder leerlingen van de tweede en vierde klas. GGD Gelderland-Midden.
- Steketee, M., Tierolf, B. & Mak, J. (red.) (2014a). Kinderen in Tel Databoek 2014. Kinderrechten als basis voor lokaal jeugdbeleid. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Steketee, M., Tierolf, B. & Mak, J. (red.) (2014b). Kinderen in Tel Databoek 2014. Deel 3: De resultaten per provincie en gemeente. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Tierolf, B. Gilsing, R. & Steketee, M. (red.) (2016). Kinderen in Tel, databoek 2016. Het leven en de ontwikkeling van kinderen tussen 2013 en 2015. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden (VVG) (2010). Gezond ouder worden? Resultaten van de 65+ monitor in Overbetuwe. Arnhem: VVG.
- Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden (VVG) (2012a). Gezonde volwassenen, gezonde regio. Gezondheidsonderzoek volwassenen en ouderen 2012. Arnhem: VVG.
- Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden (VVG) (2012b). Bijlage: gezonde volwassenen, gezonde gemeente. Inzicht in de gezondheid en zelfredzaamheid van volwassenen tussen 19 en 65 jaar in de gemeente Overbetuwe. Arnhem: VVG.
- Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden (VVG) (2014a). Kinderen in beeld. Overbetuwe 2013-2014. Arnhem: VVG.
- Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden (VVG) (2014b). Kinderen in beeld. Gelderland-Midden 2013-2014. Arnhem: VVG.
- Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden (VVG) (2016a). Tabellenboek 19 tot 65 jaar, 2016. Gemeente Overbetuwe. Arnhem: VVG.
- Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden (VVG) (2016b). Tabellenboek 65-plussers, 2016. Gemeente Overbetuwe. Arnhem: VVG.

Verantwoording

Aangezien gebruik wordt gemaakt van diverse data, betekent dit tevens dat sommige factoren op verschillende manieren en onder andere steekproeven gemeten zijn. Daardoor kunnen sommige data niet gelijk zijn aan elkaar en kan niet alles een-op-een met elkaar vergeleken worden. Sportdeelname kan bijvoorbeeld op een andere manier gevraagd zijn en onder een andere populatie (overwegend meer hoger opgeleiden, meer jongeren, etc.) waardoor deze cijfers soms (licht) af kunnen wijken. Het is daarom het beste om (indien mogelijk) gebruik te maken van cijfers uit één onderzoek wanneer vergelijkingen worden gemaakt.

Begrippenlijst

- **Combinorm:** De combinorm is een combinatie van de Fitnorm en de Nederlandse Norm Gezond Bewegen (NNGB). Iemand voldoet aan de combinorm wanneer hij/zij tenminste aan één van beide normen voldoet.
- **Fitnorm:** Om te voldoen aan de fitnorm moeten mensen tenminste drie keer per week gedurende minimaal 20 minuten een zwaar intensieve activiteit uitvoeren.
- **Nederlandse Norm Gezond Bewegen (NNGB):** Om te voldoen aan de NNGB moeten volwassenen en ouderen minstens 150 minuten per week aan matig intensieve inspanning doen, verspreid over diverse dagen, en minimaal twee maal per week spier- en botversterkende activiteiten doen. Voor ouderen wordt dit gecombineerd met balansoefeningen. Voor kinderen van 4 tot 18 jaar geldt dat zij minstens elke dag een uur aan matig intensieve inspanning moeten doen en minstens driemaal per week spier- en botversterkende activiteiten doen. Voor elke leeftijdsgroep geldt: voorkom stilzitten en langer, vaker en/of intensiever bewegen geeft extra gezondheidsvoordeel.
- **Sociaal economische status (SES):** De SES wordt berekend aan de hand van diverse indicatoren en zegt iets over de positie van een individu in de maatschappij. Opleidingsniveau en inkomen zijn daarbij belangrijke indicatoren.

www.mulierinstituut.nl
[@mulierinstituut](https://www.instagram.com/mulierinstituut)

mulier instituut